

Wyrok z dnia 30 kwietnia 1997 r.
II UKN 85/97

Przed wydaniem przez organ rentowy decyzji w sprawie o świadczenie z ubezpieczenia społecznego droga sądowa jest niedopuszczalna. Jeżeli więc sąd powszechny rozpoznał sprawę na tym etapie, to z powodu czasowej niedopuszczalności drogi sądowej dochodzi do nieważności postępowania (art. 379 pkt 1 KPC), tę zaś okoliczność Sąd Najwyższy rozpoznając kasację bierze z urzędu pod rozwagę (art. 393¹¹ KPC).

Przewodniczący SSN: Jadwiga Skibińska-Adamowicz (sprawozdawca), Sędziowie SN: Zbigniew Myszka, Andrzej Wróbel.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 30 kwietnia 1997 r. sprawy z wniosku Józefa G. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w B. o wysokość świadczenia, na skutek kasacji wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku z dnia 6 listopada 1996 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i poprzedzający go wyrok Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku z dnia 6 listopada 1996 r. [...], w części oddalającej żądanie przyznania renty inwalidzkiej za okres od dnia 1 lutego 1992 r. do dnia 17 stycznia 1995 r. i przekazał sprawę w tym zakresie Sądowi Wojewódzkiemu-Sądowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku do ponownego rozpoznania, pozostawiając mu także rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e

Decyzją z dnia 20 stycznia 1992 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. wstrzymał Józefowi G. wypłatę renty inwalidzkiej według III grupy z dniem 1 lutego 1992 r. z powodu braku inwalidztwa, zaś Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku wyrokiem z dnia 26 października 1993 r. [...] oddalił odwołanie wnioskodawcy od tej decyzji. Podstawę ustalenia wysokości wstrzymanego świadczenia stanowiły zarobki wnioskodawcy z okresu od sierpnia 1987 r. do lipca 1988 r. przy przyjęciu wskaźnika wysokości podstawy wymiaru w wysokości 134,27%.

W dniu 21 października 1994 r. wnioskodawca wystąpił ponownie z wnioskiem o rentę inwalidzką. Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w B. załatwiając powyższy wniosek, decyzją z dnia 30 stycznia 1996 r. przyznał Józefowi G. poczynając od dnia 18 stycznia 1995 r., tj. od zaprzestania pobierania zasiłku chorobowego, rentę inwalidzką według III grupy inwalidów obliczoną na podstawie zarobków z okresu 5 lat kalendarzowych, tj. od 1 stycznia 1982 r. do 31 grudnia 1986 r., przyjmując, że wskaźnik wysokości podstawy wymiaru wynosi 122,34% zaś kwotą bazową jest kwota 510,90 zł.

W piśmie z dnia 26 czerwca 1996 r. skierowanym do Sądu Wojewódzkiego w Białymstoku wnioskodawca domagał się "przeanalizowania materiału dowodowego w sprawie odebrania mu renty" i przyznania renty inwalidzkiej od dnia 18 stycznia 1995 r. według wskaźnika wynoszącego 134,27%, a ponadto renty za czas od 1 lutego 1992 r. do 17 stycznia 1995 r.

Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku potraktował powyższe pismo jako odwołanie od decyzji z dnia 30 stycznia 1996 r. i wyrokiem z dnia 6 listopada 1996 r. oddalił odwołanie. Sąd Wojewódzki podniósł, że ponieważ ostatni wniosek

o rentę został zgłoszony przez wnioskodawcę do dnia 31 grudnia 1994 r., zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 104, poz. 450 ze zm.), podstawę wymiaru renty inwalidzkiej stanowi przeciętna zwaloryzowana kwota wynagrodzenia, która stanowiła podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne w okresie kolejnych pięciu lat kalendarzowych wybranych przez wnioskodawcę, czyli z lat 1982-86. Od wynagrodzenia z tego okresu wskaźnik podstawy wymiaru wyniósł 122,34% i nie mógł być zwiększony do 134,27%. Ten bowiem wskaźnik był ustalony na podstawie zarobków wnioskodawcy z okresu 12 miesięcy od sierpnia 1987 r. do lipca 1988 r. i miał zastosowanie przy ustalaniu renty inwalidzkiej pobieranej przed 1 lutego 1992 r. Sąd Wojewódzki stwierdził również, że nie ma podstaw do przyznania wnioskodawcy renty inwalidzkiej poczynając od dnia 1 lutego 1992 r., gdyż z tą datą organ emerytalno-rentowy wstrzymał mu wypłatę renty z uwagi na to, że wyniki badania lekarskiego z dnia 17 grudnia 1991 r. nie pozwoliły zaliczyć go do którejkolwiek grupy inwalidów, co zaakceptował Sąd Wojewódzki w Białymstoku w wyroku z dnia 26 października 1993 r. [...].

W apelacji złożonej od wymienionego wyroku wnioskodawca żądał jego zmiany i zasądzenia kwoty stanowiącej równowartość renty inwalidzkiej za okres od 1 lutego 1992 r. do 17 stycznia 1995 r. oraz kwoty wynikającej z różnicy między zastosowanym (122,34%) a - jego zdaniem - należnym (134,27%) wskaźnikiem podstawy wymiaru renty w okresie od 18 stycznia 1995 r. do ostatniej chwili.

Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku wyrokiem z dnia 16 grudnia 1996 r. oddalił apelację. Sąd drugiej instancji zauważył, że wnioskodawca nie zaskarżył żadnej z ostatnio wydanych decyzji niemniej skoro Sąd Wojewódzki potraktował pismo z dnia 26 czerwca 1996 r. jako odwołanie od decyzji z dnia 30 stycznia 1995 r. i oddalił je, należy ustosunkować się do wniesionego środka odwoławczego. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, renta inwalidzka według III grupy została wnioskodawcy ustalona z zastosowaniem prawidłowego wskaźnika i przyznana od właściwej daty, tj. od wyczerpania zasiłku chorobowego, jak stanowi art. 99 i nast. ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. Nr 40, poz. 267 ze zm.). Gdy chodzi o żądanie renty za okres od 1 lutego 1992 r. do 17 stycznia 1995 r., to nie mogło być uwzględnione przez Sąd Wojewódzki, gdyż decyzją organu rentowego z dnia 20 stycznia 1992 r. wcześniej przyznana renta została wstrzymana, a Sąd Wojewódzki w wyniku kontroli instancyjnej nie znalazł podstaw do zmiany tej decyzji.

Od wyroku Sądu Apelacyjnego złożył kasację pełnomocnik wnioskodawcy. Z treści skargi kasacyjnej wynika, że jest ona oparta na podstawie przewidzianej w art. 393¹ pkt 2 KPC i zarzuca naruszenie przepisów art. 233 § 1 i art. 382 w związku z art. 328 § 2 KPC, polegające na nierozważeniu w sposób wszechstronny materiału dowodowego, mianowicie pisma wnioskodawcy z dnia 26 czerwca 1996 r. w powiązaniu z treścią dołączonych do pisma dokumentów, z których wynika, że wnioskodawca powołuje nowe fakty i dowody w zakończonej sprawie [...]. Świadczą one o tym, że w tejże sprawie stan zdrowia wnioskodawcy został nieprawidłowo oceniony, gdyż od dnia 22 listopada 1988 r. nieprzerwanie cierpi z powodu przewlekłej niewydolności wieńcowej i innych schorzeń, które czynią go inwalidą. W istocie rzeczy więc pismo z dnia 26 czerwca 1996 r., które Sąd Wojewódzki potraktował - wbrew intencji wnioskodawcy - jako odwołanie od decyzji organu rentowego, było wnioskiem o wznowienie postępowania w sprawie. W związku z tym pełnomocnik wnioskodawcy wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku oraz wyroku Sądu Wojewódzkiego w Białymstoku z dnia 6 listopada 1996 r. i przekazanie sprawy "sądowi właściwemu do ponownego rozpoznania".

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Stosownie do art. 393¹¹ zdanie 1 KPC, Sąd Najwyższy rozpoznaje sprawę w granicach kasacji, bierze jednak z urzędu pod uwagę nieważność postępowania. Zgodnie z art. 379 KPC nieważność postępowania zachodzi między innymi wtedy, gdy sąd rozpoznał sprawę, mimo że droga sądowa była niedopuszczalna. W takim przypadku art. 393¹³ KPC postanawia, że Sąd Najwyższy uchyla zaskarżony wyrok w całości lub części i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania sądowi, który wydał zaskarżony wyrok (lub innemu sądowi równorzędnemu), ale również może uchylić w całości lub w części wyrok sądu pierwszej instancji i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania temu sądowi lub sądowi równorzędnemu.

Wnioskodawca żądał przyznania mu świadczenia z ubezpieczenia społecznego w rozumieniu art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 25 listopada 1986 r. o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz. U. z 1989 r. Nr 25, poz. 137 ze zm.), gdyż renta inwalidzka, której domaga się poczynając od dnia 1 lutego 1992 r., jest świadczeniem pieniężnym "w razie niezdolności do pracy z powodu choroby lub inwalidztwa". Z kolei ustawa z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. Nr 40, poz. 267 ze zm.) w art. 88 stanowi, że decyzje w sprawach świadczeń wydają i świadczenia te wypłacają oddziały Zakładu Ubezpieczeń Społecznych według określonej w tym przepisie właściwości, zwane organami rentowymi, przy czym chodzi o świadczenia pieniężne wymienione w art. 7 ustawy, czyli między innymi o renty inwalidzkie. Dalsze przepisy ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. przewidują, że postępowanie w sprawach świadczeń wszczyna się na podstawie wniosku o przyznanie świadczenia (art. 88 ust. 1). Wniosek zgłasza się w organie rentowym za pośrednictwem zakładu pracy lub bezpośrednio (art. 88 ust. 2). Organ rentowy powinien wydać decyzję niezwłocznie, nie później jednak niż w ciągu 60 dni od dnia zgłoszenia wniosku (art. 90 ust. 1). Od decyzji tej przysługują osobie zainteresowanej "środki odwoławcze określone w odrębnych przepisach" (art. 90 ust. 2). Przepisami tymi są przepisy Kodeksu postępowania cywilnego, które z jednej strony traktują sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych jako sprawy cywilne (art. 1) i przewidują ich rozpoznawanie przez sądy powszechne (art. 2 § 1), z drugiej zaś strony ograniczają rozpoznawanie tych spraw przez sądy do odwołań od decyzji wydanych przez organy rentowe (art. 476 § 1 i art. 477⁸). Z art. 477⁹ § 1 KPC wynika, że środkiem zaskarżenia decyzji organu rentowego jest odwołanie. Wnosi się je w określony przepisami sposób w terminie miesiąca od doręczenia odpisu decyzji.

Z analizy przepisów wynika zatem, że przed wydaniem przez organ rentowy decyzji w przedmiocie świadczenia z ubezpieczenia społecznego nie otwiera się w ogóle droga sądowa do dochodzenia powyższego świadczenia, a mówiąc jeszcze inaczej - przed wydaniem decyzji w sprawie o świadczenie z ubezpieczenia społecznego droga sądowa jest niedopuszczalna. Jeżeli więc sąd powszechny rozpoznał sprawę na tym jej etapie, który jest zastrzeżony dla organu rentowego, to z powodu czasowej niedopuszczalności drogi sądowej dochodzi do nieważności postępowania (art. 379 pkt 1 KPC). W takiej sytuacji konieczne staje się zastosowanie art. 393¹³ KPC.

W rozpoznawanej sprawie Sąd Wojewódzki, a za nim także Sąd Apelacyjny - mimo że dostrzegł nieprawidłowość popełnioną przez Sąd pierwszej instancji - rozpoznał wniosek Józefa G. o przywrócenie mu od 1 lutego 1992 r. prawa do renty inwalidzkiej, chociaż wniosku tego nie rozpoznał wcześniej właściwy oddział Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. W związku z tym, z powodu nieważności postępowania, konieczne stało się uchylenie nie tylko zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego, ale także wyroku Sądu Wojewódzkiego z dnia 6 listopada 1996 r. w części dotyczącej renty inwalidzkiej za okres od 1 lutego 1992 r. do 17 stycznia 1995 r. i przekazanie sprawy temu ostatniemu Sądowi do rozpoznania. Skarga kasacyjna nie dotyczy natomiast rozstrzygnięcia o wysokości renty inwalidzkiej przyznanej

wnioskodawcy ponownie od dnia 18 stycznia 1995 r. Rozstrzygnięcie to nastąpiło zresztą po wydaniu przez organ rentowy decyzji w tym przedmiocie, a więc bez naruszenia przepisów o dopuszczalności drogi sądowej.

Należy zauważyć, że Sąd pierwszej instancji traktując pismo wnioskodawcy z dnia 26 czerwca 1996 r. jako odwołanie od decyzji z dnia 30 stycznia 1996 r. nie rozważył zawartej w nim treści i pominął okoliczność, że osoba zainteresowana, co do której organ rentowy wydał decyzję o wstrzymaniu renty z powodu ustąpienia inwalidztwa, może zgłosić ponowny wniosek o rentę ze względu na istotne pogorszenie stanu zdrowia. (art. 78 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin oraz § 39 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie postępowania o świadczenia emerytalno-rentowe i zasad wypłaty tych świadczeń - Dz. U. Nr 10, poz. 49 ze zm.). Oddalenie takiego żądania nie może nastąpić na podstawie oceny stanu zdrowia pochodzącej z wcześniejszego nawet nieodległego okresu, choćby zawartej w orzeczeniu sądu, lecz powinno odnosić się do stanu zdrowia, który zaistniał potem. W związku z tym Sądy rozpoznające niniejszą sprawę nie mogły powołać się na orzeczenia w sprawach [...] Sądu Wojewódzkiego w Białymstoku i [...] Sądu Apelacyjnego w Białymstoku, gdyż orzeczenia te odnosiły się do stanu zdrowia wnioskodawcy sprzed dnia 1 lutego 1992 r., tj. sprzed dnia wstrzymania wypłaty renty inwalidzkiej. Trzeba ponadto zaznaczyć, że ze skargi kasacyjnej wnioskodawcy wynikają jeszcze inne motywy, którymi kierował się składając do Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku pismo z dnia 26 czerwca 1996 r. i powinnością tego Sądu było wyjaśnienie tej kwestii (art. 467 KPC).

Z tych względów i stosownie do art. 393¹³ KPC Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji wyroku.

=====